

Գիտեն շատեր, որ Շիլմանիք կամ Շիլմանիք (հիւսնաւ Բաթան-եայ) բառը քրիստոնէական եկեղեցիները կը գործածեն իրենց միութենէն բաժնուողներուն համար, ինչպէս Հայք ալ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ միութենէն բաժնուող աղ-դայեց համար:

Երբեմն Մէծմուսայը Հալապիսի Գաղարեալ լրագրին խմբագրապետ Մեծ. Յ. Վարդան պէյ, այս օրերս թերթէմանը Էֆքեար լրագրին մէջ հրատարակած յօդուածոց միայն մէջ ներկայ պատերազմին առիթ տուող պարագայից և Օսմ. պետութեան հը-պոտակ այլ և այլ քրիստոնէայ ժո-ղովրդոց պահանջներուն վրայ խո-սելու առթիւ, իբր թէ ճարտասա-նական ձև բանեցնել ուզելով՝ Օր-թոսօքս և Շիլմանիքս բառերը գործածած է: Մեր արդի պաշտո-նակիցներէն սմանք՝ այս բառը մեր աղբիւր տկնարկութիւն մը համարե-լով, բառական կ՛ըմ վիճաբանութեան մը բռնաւած են թերթէմանը Էֆքեար լրագրին հետ:

Մեք, որ մեր ազգին և եկեղեց-ւոյն դէմ որ և է կողմէ եկած յար-ձակմանց կամ ակնարկութեանց առ-ջեւ լուռ կենալու սովորութիւն չու-նինք երբեք, ինչպէս որ մեր 26 տարուան անցեալը լիովին կը հաս-տատեն, վերջիշեալ յօդուածը կար-գացած ժամանակին, անոր մէջ գոր-ծածուած Շիլմանիքս բառը մեր աղբիւր դէմ ակնարկութիւն մ'ըլա-լու իմաստով չըմբռնեցինք, որով-հետեւ խնդիրը մեր աղբիւր հետ յա-րաբերութիւն չունէր, այլ պարզա-պէս Պաշտօնական կարկնարկէր, զո-րքս յունաց Օրթոսօքս եկեղեցին տակէց վեց եօթն տարի առաջ Շիլ-մանիքս հրատարակած է՝ Կ. Պօլսոյ պատրիարքական աթոռին իրաւա-սովորէնէն բաժնուողներուն համար:

Այսպէս հասկցած էինք այդ բա-ռին իմաստը, և այս պատճառա-ւով բնաւ որ և է գիտողութիւն մը չըրինք, և որովհետեւ նոյն ինքն վարդան պէյ բողոքելով կը յայտա-րարէ թէ այն բառը բնաւ վերաբե-րութիւն չունի Հայոց ազգին, կը կարծենք թէ թիւրիմացութեան տե-ղի չմտար:

Այս է մեր կարծիքը:

Ասոր հակառակը պնդեն ուրիշ նշանակութիւն չունի, բայց միայն թէ Շիլմանիքս բառը մի միայն Հայոց յատուկ է, և թէ վարդան պէյ Հայոցմէ զատ ուրիշն ակնար-կած չկրնար ըլլալ այդ բառով:

Այս ալ անհնար է երբեք ընդու-նիլ՝ առանց այդ անհաճոյ տխուրը կամովին մեր ազգին վրայ հաստա-տելու:

... Խմբագիր

Մասին պատուական լրագրոյ 2038—2039 թիւերուն մէջ յօդուած մը կար-դացիր Մանիսէլեան ստորագրութեամբ, որոյ պատուարժան նամակագիրը ջատա-գովութեան պաշտօնին կողմէ կանգնիլ այնպիսեաց, որոց վարուց և գործոց հա-մար եթէ մարդիկ լսեն՝ քարէնք կաղաղա-կեն: — Մենք անձնական տուեալութիւն մը չունենք նոցա դէմ, միայն կողմէնք փնտռել այն կէտը՝ որ ստիպած է զԳեր-Մանիսէլեան այդ արտաքոյ կարգի լե-զուն գործածել նոյն իսկ իր խղճին և համոզման ընդդէմ: Կարելի չեղաւ մեզ նոյն յօդուածը կարդալ և չզարմանալ, որովհետեւ Նորին Արժանապատուութեան Վեհ. Տէրք բաժ կը ձանձնայ և լաւ գը-նահատած է Տ. Մարգարեան պեղառա-տանը: Ինչպէ՞ս կարելի է որ Նորին վե-հափառութեան որդեկերը գրաւիրն և ձեռնապատկեր Մանիսէլեան չըլանայ զայս: Գովարն կամ գողը պաշտպանելը

նոյն բանն է, այսինքն նմանն գնմանն սիրէ: Արդ եթէ Արթ. յօդուածագիրը կողմէ ձանձնալ իր պաշտպանիլ ուզած անձինքը, թող ուշի ուշով կարդայ ներ-կայ անաչառ քննադատութիւնքն, զորս եթէ զոհարար չըզանայ՝ պատրաստ ենք դարձեալ հրատարակ ինչեւ ըստ առածին թէ զորն ասեմ կամ զորն խառնովանիմ:

Տ. Մարգարեան ըստած գերբատա-նը վաղուց ի վեր ծանօթ է ի Նորք յոր-դիս: Եղիցին որդիք փոխանակ հարց» նա մանաւանդ Բերեղոսէր առ հասարակ օրհ-նութեամբ կ'օրհնեն Տ. Մարգար և Տ. Վեհրգ քահանայից գերեզմանները: ա-սանց շնորհիւ Բերեղոյ Ս. եկեղեցւոյն ար-ծաթեայ հարիւրաւոր կանթեղներուն օ-ղակները միայն կերելին այսօր: ասոնք աղբիւր կալուածներն ալ 10—15 տարի ուղեւորներն պէս առնել, դնել, փոխելն վերջը, երկարատեւ պատերազմներով աղբը հաղիւ կըցած է կալուածներն անոնց ձեռքէն ազատել: Անոնց կը յաջորդեն արդար և արժանաւոր որդիքն՝ Նիկողոս և Տ. Մատթէոս, որոց դայթակալացի ա-րարներն եթէ մի առ մի յիշեմք, Այս-մաւուրք մը կ'ըլլայ: մենք մանրամասն-ըն իրաց խորամանկ կանթեղներ յիշել միայն քանի մը արարներ՝ Արթ. Մանիսէլեանի մոռնալ ուզած ճշմարտութիւնները միա-քը ձգելու համար: —

Գեր. Մկրեան կրկնակի իրաւունք ու-նի, բայց խիստ չափաւոր է, երբ կըսէ «Իբրեւ ազգապետ որ ազգովին ամբաս-տանուած»: Նա չէ թէ միայն ազգովին իբրեւ ազգապետ՝ այլ ընդհանուր կողմէն իբրեւ խառնարար, մանաւորաց կողմա-նէ իբրեւ յափշտակիչ և աղբիւր ու երբե-մըն իմարդմանը դանդաժ հիւստոտա-րանի կողմանէ իբրեւ: ... ձանցնուած ու ձանրուած է:

Մենք կը ցուցնէք որ Վեհ. Կաթողի-կոսի գրագիրն և գործակալն եղող Արթ. Մանիսէլեան կը համարձակի պաշտպան կանգնել անոր: Գիտեմք ինչ է զինքն առ այս ստիպողն, բայց մենք կամայեմք ցայն վայր ըսելու: Արդեօր Նորին Ար-ժանապատուութիւնը մոռցա՞ւ իր փհա-փառ տիրոջ Բերիս կղած ատեն որդեւոց երաշխաւորութեամբ նոցա հարց հաշիւն և երեսն երած 27,000 զուրուշն, որոց թուղթերն պատրաստ կեցած են ցայսօր թող բարեհաճի Գեր. Մանիսէլեան մեզ պատասխանել:

Ո՞վ էր Բերեղոյ Ս. եկեղեցւոյ անօթնե-րը կրակը լեցնող սեղանակաւորաւոր: ո՞վ էր Նիսա խաղէկի 2000 ի շատ լիբան վերցնող և զինքն գերեզման գնողը, ո՞վ է Յակոբ վարդապետի մօրուը փետտու-ղը: մոռցա՞ւ Գեր. Մանիսէլեան աղբիւր արող աղբին պիտի դարձնեմ ըսելով աղ-դէն 100 ոսկի կողողաղողը: մոռցա՞ւ արդեօր զիմարիլ իրեն գործիք ընկելով սուռնէ ի տուն պարտող և կանանց ան-դամանդեայ խաչերը պիլլուրի փոխող հրաշագործ ձեռքը: — Կերեայ թէ Գեր. Մանիսէլեան իւր Վեհ. տիրոջ թէրով ը-րած 103 ոսկին առնելէ յառաջատ՝ ե-լեր Քիլիկիոյ դէշ կըսէ: շատ աղկ, միկի է այս այն Գաղթիւնեանը չէ՞: որ իր Վեհ. տէրը երբեմն յառանի Ս. եկեղեցւոյ ա-թոռակալ կարգած է: միկի է այն ատեն աղկի ու այսօր դէշ եղաւ: այս ի՞նչ գար-մանալի փոխութիւնն է: Գաղթիւնեան էֆէնդին չեթէ միայն աղբիւր մի պատ-ւաւոր մարմինն է, այլ և Ս. Երուսաղի-մայ կալուածոց ալ տեսչութիւն կընէ շատ տարիներէ ի վեր:

Միկի Գեր. Մանիսէլեան մոռցա՞ւ Գարաճեան Մեծ. Մանուկ էֆէնդին զի-չեարային այցելուն, որն որ տանն արծա-թեղէններն այլուր փոխադրած միկոյին լուսինը գեղին մօրուսի մը վրայ ձառա-դայթ արձակած էր: Այստեղ որ նախորդ Տեղապահ Թաղր Կաթողիկոսը Սպանիան աղբիւրի մարդ մ'ազգին դանձապետ ը-նելով 100 լիբայ ներս դնելու արհեստը չէր գիտեր: Գաղթի տաղանդաւոր և քա-ղաքագէտ Տ. Սահակեանի, նորա համար խօսին աւելորդ կը համարէր, փանդ զի իր կոթմաններն իրեն համար կը խօսին: միայն կը հրաւիրէր զՏէր Մանիսէլեան՝ կառավարութեան տուտարն աչքէ ան-ցնել, ուր սխալ տեսնէ 2 բեռի պար-տուց արձանագրութիւն մը նորա շլին վրայ, նաև թող հաճի այդ տաղանդա-

ւոր անձին արհեստը և յաճախորդներն իրեն հարցնել: ...:

Տէր Սահակեան և Տ. Մարգարեանի Աստուածաբան և Աստուածաբան ընտրութեան նշանակումը կը յիշեցնէր իրեն որ, իր Վեհ. Տէրը Բերեղոյ Ստաթիս պաշտօն վա-րած միկոյին Բնիկ հանուր անունով ժողով մը կազմեց, ոչ թէ սահմանադրապէս, այլ ըստ հին դրութեան 36 հոգիէ բաղ-կացեալ էսնաֆի ժողով: (գարմանային այն է որ Վեհ. Տէրը չեմք գիտեր ո՞ր էսնաֆի կողմանէ ձանցնաւ այդ երկու անձինքը, որոնք արհեստ չունին): յետ այնորի տեղս եկող Տեղապահները նկա-տելով Սահակեանի զործադրու-թեան դէմ նոցա յարուցած արդեւքնե-րը, խոհեմութիւն համարեցին նոյն էս-նաֆի ժողովոյ անդամաց 36 թիւը 21 ի իշեցնելով Բնիկ: Ժողով ձեռացնել: նոցա կարգէն եղաւ նաև ներկայ Տեղապահ հայրն, սա տարբերութեամբ որ, սա այդ ժողովին վրայ առժամանակեայ ա-ծականը յաւելցուց մինչև յառաջիկայ փետրվար լուծելու պայմանաւ: փանորոյ թող ի գոր չաղանդի Մանիսէլեան վար-չութեան պաշտպարը չփոխել վարձելու՝ դանդաժ Բերեղոյ աղբիւր կողմանէ ընտ-րուած ցուցնելով, այլ թող գիտնայ որ վերջիշեալ էսնաֆի ժողովին կտորակ-ներն են և Կեղրանտան վարչութիւնը դրոշմած է նոցա դատակնիքը:

Գաղթի այն երեք անձանց՝ որոց զըլ-խաւորն կը կոչէ Գաղթիւնեան էֆէնդի, և մնացեալ երկուքը բնականապէս Պետ-րոս էֆէնդի Գարաճեան և Աւետիս է-ֆէնդի Ալեքսանդր կանթարէն, այդ ե-րեք անձինքն են որք ի վաղուց հետէ ա-մենայն գործութեամբ տալեան կանդնե-լով աղբիւր կալուածներն ազատած են յափշտակող ճիւղաներէ և ամենայն անձ նուիրութեամբ աշխատած են և ցարդ կաշխատին աղբիւր իրաւունքները պաշտ-պանել:

Իւր Վեհափառ տէրը Բերիս այցե-լութեան եկած միկոյին յիշեալ երեք ան-ձանց կողմանէ ներկայացնուած աղբային հաշիւները շատ մը մասնագիտութեամբ, յանձնագործներու լուրջ անցնելէն վեր-ջը և քաղաքական ժողովն ալ զայն ար-դար գտնելով վաւերացնելէն զինի (ու ե-րեք կերպիւ) Վեհ. տիրոջ սիրտը շահ-լու միջոցը պակսելէն կը ծաղիլ յիշեալ երեք անձանց դէմ ունեցած տուեալութիւ-նը, յորմէ հետէ յառաջ անցնելով Վե-հափառին կը մատենայ այդ խմբակն, ուստի և Մանիսէլեան ալ առանց կտրմը-րելու պաշտպան և փաստաբան կը կանդ-նի այսպիսի ձախորդ դատի մը:

Ի վերջոյ կըսեմք Ն. Մանիսէլեանի որ յետ այսորիկ գովաւանայ անխորհրդարար հրապարակ ելնելէ, նա մանաւանդ աղ-խաբէր ծանօթ ճշմարտութեան մը դէմ հովանոց բանելով վրէժը ծաղու նիւթ չը-նէ, այլ թէ՛՝ նախ քաղաքագէտն ու տաղանդաւորն անդործ վճռիչ մ'ի հան-րածմանով: ... է մը գանադանել սովորի և ապա հրապարակ ինչէ, որպէս զի ա-մենուն ծիծաղել իր վրայ չչարժէ: Առաժ մը կայ որ կըսէ: «անխորժ ճողն իր մայ-րն աղուխուց կեր կընէ»: այսպէս ալ մեր անխորժ վեղարաւորն անխաշեմ յար-ձակութեամբ հրատարակութիւն տալի կը դրգան Վեհափառ տիրոջ դէմ:

... Խմբագիր, հաճեցեք կաղաչեմ ներկայս հիւրընկալել յանուն և ի սէր ճշմարտութեան:

1877 թ. հուլ. 15 Գ. Յ. Կաթողիկոսեան Հալեպ

Ա Ձ Դ

ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ

ԳԻՐԻՐՈՒՄՆ ԶՈՃԱ ՂԱԶԱՐԻՆ

ՎԱՍԻԿԱՆԱՆ Ի ՀՆԴԱՍՏԱՆ

ԹԻՒ ՏԵՄԵՆ 1774

Վերջիշեալ ժառանգութիւնը պա-հանջող հան ուցեալ Յակոբ և Յով-սէփ խիլէնտէր Օղուի նոյն ժառան-դութեան վրայօք յուգած խնդիրը Պօմպէյի բարձր աստիճան գաւառատա-նական քննութեան ներքե տաւած ըլ-

լալով, նոյն աստեանի մասնաւոր յանձ-նարարութիւն տուաւ Պօլսոյ Անգլի-ական ընդ հանուր հիւպատոս և դա-տաւոր Միսիս ճօն Հէնրի Պօմպէյին յանձնագործ(քոմիսիօն) մը սահմա-նելու, որպէս զի ի ներկայութեան նոյն յանձնագործ վոյն վերջիշեալ հան-գուցեալ խիլէնտէր Օղու Յակոբին և Յովսէփին սերունդներուն փաստերն ու վայրէջքները լսուին և շանակ-ւին, ինչպէս ուրիշ ու երեք անձանց՝ որոնք վերջիշեալ ժառանգութեան վրայ իրաւունք ունենալ կը պահան-ջեն:

Ուստի խմայ կը արտի ու վերո-յիշեալ յանձնագործ ըլլալով 1878 ապրիլ մէ ին (ըստ Եւրոպացոյ) պի-տի գումարուի յԱնգլիական հիւպա-տոսարանն:

Ա Ձ Դ

Յառաջիկայ չորեքշաբթի գիշեր 22 փետր. Ս. Թարգմանաց վարժա-րանին սրահին մէջ ժամը 2 էն սկսեալ հասարակութեան բաց պիտի ըլլայ Ընթերցասիրաց ընկերութեան ըն-թերցարանը՝ ուր կը հրաւիրուին ա-մեն Ազգայինք:

1878 փետր. 20

Օրթագիր

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՍԻՐԱՔ ԵՒ ՍԱՄՈՒԷԼ

ԲԱՐԻ ՀՕՐ ԿՐԹԱՅԻՆ ԴԱՍԵՐ

ԳՐԵՑ ԽՐԻՍՏԵՍ ԼԱՅՐԻԿ

Եւ լայն ընթացքէն առաջին եւ քա-թիւնքն և Միքայիլ Եսայի

Ի ՆՈՒԷՐ

ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑ ԵՒ ԶԱՐԳԱՅԵՍԻ ՈՐԻՒՈՑ

Կը ծախուի տուն հայ գրագա-ճառաց քով գին մէկ քսաննոց թըղ-թագրով:

ԹՈՐՈՒՄ ԼԵՒՈՒՆԻ

ԳՐԵՍՑ ԵՒՐԵՆՑ

Ոյն գեղեցկահիւս վիպասանու-թիւնէն որոյ պատմական աղբիւրը Ուրբինեան հարստութիւնէն առնուած է, և որ Բրիտանի 1443 թուականին Հայոց Կիլիկիոյ մէջ վերադին ձեռք բերած իշխանական մեծութեան ճրշ-գրտատիւ պատկերն է, ամեն Հայ պէտք է փութայ մի օրինակ ունենալ

Կը ծախուի տուն գրագաճառաց քով գին 2 Քրանք:

ԹԵՍՏԱՐԻՈՒՆ ԲԱՐՈՅԱԼՈՍՈՒԹԻՒՆ

Այս պատուական գիրքն այս ան-գամ շնորհիւ Գեր. Խորէն Եպիսկոպո-սի Միսիսթանի գրաբառէն համա-ռօտութեամբ աշխարհաբար թարգ-մանուելով, իմերիկ Տէառեան եղբարց տպարանէն ի լոյս ընծ պեցաւ մաքուր տպագրութեամբ: Յուսարի է որ այս անմահ գործը մեծ ընդունելութիւն պիտի գտնէ ազգային վարժարանե-րէն և ընթերցասէր հասարակութե-անէն:

Գիրքը կազմեալ և 316 երեսէ բաղկացեալ ըլլալով կը վաճառի Եֆէ-ճամի Զիլիկիլիէր ճառատէսի թիւ 2 Ս. Ղ. և Եւզմանեան գրատունը և ուրիշ գրաւաճառաց քով: Գին 3 Քր.

Տ Է Ք Ա Ր Դ Ա Յ

ՃԱՌ ՈՃՈՑ

ԵՒ

ԲՆԱԶԱՆԱՅԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆԻՒՆ

Տէքարդ. Գաղգիացի մեծանուն փիլիսոփային Պրոքսիմոսին է, որ Մեծ. Առաքել Դարապետեանի աշ-խատասիրութեամբ Հայերէնի թարգ-մանուելով՝ Արմաշու փառքէն հրատա-րակուեցաւ գեղեցիկ տպագրութեամբ:

Այս գիրքը 272 երեսէ կը բաշ-կանայ և կը ծա-տի Եֆէն-ճամի Զի-լիկիլիէր ճառատէսի թիւ 2 Ս. Ղ. և Եւզմանեան գրատունը և գրագաճա-ռաց քով: Գին 2 Քրանք:

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՅ
ՂԱԼԱԹԱ ՆՕՐԸ ԽԱՆ